Riigikogu kultuurikomisjoni istungi protokoll nr 177

Tallinn, Toompea ja videosild Esmaspäev, 09. november 2026

Algus 11.10, lõpp 13.00

Juhataja: Liina Kersna (esimees)
Protokollija: Helena Pihlakas (nõunik)
Võtsid osa:
Komisjoni liikmed: Vadim Belobrovtsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Signe Kivi, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali

Komisjoni ametnikud: Carina Rikart (nõunik-sekretariaadijuhataja), Helena Pihlakas (nõunik)
Kutsutud: Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste osakonna raamatukogunõunik Ülle Talihärm ning õigus-ja haldusosakonna õigusnõunik Epp Hannus (2. päevakorrapunkt); Eesti Teaduste Akadeemia president Mart Saarma, asepresident Marek Tamm ning presidendi ja eestseisuse abi Kerlin Remmel (3. päevakorrapunkt); Kultuuriministeeriumi kommunikatsiooni- ja rahvusvahelise koostöö osakonna Euroopa Liidu asjade nõunik Kadri Jauram (4. päevakorrapunkt); Haridus- ja Teadusministeeriumi alus- ja põhihariduse osakonna juhataja Ott Oja ning kaasava hariduse osakonna peaekspert Merili Murakas; Riigikantselei noorte sotsiaalmeedia mõjude ja vaimse tervise nõukoja esindaja, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi meediauuringute professor Andra Siibak (5. päevakorrapunkt);
Helle-Moonika Helme töövari Heliis Tobber (1.- 6. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Eesti Teaduste Akadeemia ettepanek Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmiseks
4. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusele, millega pikendatakse liidu meedet „Euroopa kultuuripealinnad“ aastateks 2034-2047 ja tunnistatakse kehtetuks otsus nr 445/2014/EL – COM(2026) 455
5. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsus „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja ühtsed seadusandlikud piirangud nutiseadmete kasutamise kohta koolides" (965 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
6. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Komisjoni istung esmaspäev, 9.11.2026

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Eesti Teaduste Akadeemia ettepanek Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmiseks
4. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusele, millega pikendatakse liidu meedet „Euroopa kultuuripealinnad“ aastateks 2034-2047 ja tunnistatakse kehtetuks otsus nr 445/2014/EL COM(2026) 455
5. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsus „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja ühtsed seadusandlikud piirangud nutiseadmete kasutamise kohta koolides" (965 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
6. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 10.11.2026 kell 14.00
1. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja seaduseelnõu ebaregulaarset sissetulekut saavatele loovisikutele ravikindlustuse tagamiseks rulluva sotsiaalmaksu põhimõttel" eelnõu (966 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud alusharidusseaduse muutmise seaduse eelnõu (937 SE) teise lugemise ettevalmistamine
3. Jaak Valge ja Irja Lutsari algatatud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (1018 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Info ja muud küsimused

Otsustati:
1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Vadim Belobrovtsev, Madis Kallas, Liina Kersna, Signe Kivi, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu (877 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning palus tutvustada muudatusettepanekutes pärast keeletoimetamist tehtud täpsustusi.

Carina Rikart tutvustas eelnõu tekstis ja muudatusettepanekutes koostöös keeletoimetajaga tehtud täpsustusi. Selgitas, et eelnõu materjalid olid liikmetele tehtud eelnevalt kättesaadavaks. Läbivalt asendati eelnõu tekstis väljend „kohaliku omavalitsuse asutus või kohalik omavalitsus“ väljendiga „kohaliku omavalitsuse üksus“. Esimeses muudatusettepanekus täpsustati selguse mõttes eelnõu § 9 lõike 1 sissejuhatavat lauset, et vähemalt üks järgmisena nimetatud kvalifikatsiooninõuetest on vajalik, mis tähendab et tegemist on alternatiividega. Raamatukoguhoidjal peab ametikoha ülesannete laadist lähtudes olema vähemalt üks järgmisena nimetatutest: 1) erialane kõrgharidus; 2) muu kõrgharidus ja raamatukoguhoidja kutse; 3) raamatukoguhoidja kutse või 4) valmisolek omandada vajalik haridus või kutse nominaalse õppeaja jooksul.

1. Muuta eelnõu § 9 ja sõnastada järgmiselt:
„§ 9. Raamatukoguhoidja kvalifikatsiooninõuded

(1) Raamatukoguhoidjal, kes täidab käesoleva seaduse § 2 lõikes 2 nimetatud ülesandeid, peab ametikoha ülesannete laadist lähtudes olema vähemalt üks järgmisena nimetatutest:
1) erialane kõrgharidus;
2) muu kõrgharidus ja raamatukoguhoidja kutse;
3) raamatukoguhoidja kutse või

4) valmisolek omandada vajalik haridus või kutse nominaalse õppeaja jooksul.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 4 nimetatud juhul võib raamatukoguhoidjaga sõlmida tähtajalise töölepingu, mille kestus on vajaliku hariduse või kutse omandamise nominaalne õppeaeg. Pärast vajaliku hariduse või kutse omandamist muutub töösuhe tähtajatuks.“

Tõnis Lukas küsis, miks on kolmanda punkti lõpus vaja säilitada sidesõna „või“, kui sissejuhatav lause juba osutab alternatiivsele loetelule.
Epp Hannus nõustus Tõnis Lukase tähelepanekuga ning selgitas, et enne sissejuhatava lause täiendamist oli sidesõna „või“ vajalik loetelu alternatiivsuse väljendamiseks.
Ülle Talihärm kinnitas, et Kultuuriministeerium nõustub ettepanekuga loobuda sõnast „või“.

Madis Kallas küsis, kas kolmanda punkti eraldi esitamine tähendab, et kvalifikatsiooninõude täitmiseks piisab üksnes raamatukoguhoidja kutsest, mis ei vasta sätte eesmärgile.
Ülle Talihärm selgitas, et kolmas punkt puudutab inimest, kellel on raamatukoguhoidja kutse juba omandatud, kuid kelle haridus võib olla keskharidus. Neljas punkt võimaldab tööle kandideerida inimesel, kellel ei ole veel erialast haridust ega kutset, kuid kes on valmis vajaliku hariduse või kutse omandama. Ü. Talihärm tõi näiteks teise maakonda elama koliva pikaajalise raamatukogutöötaja, kellel puudub kehtiv kutsetunnistus. Sellisel juhul saab inimene tõendada oma varasema töö käigus omandatud oskusi ja pädevusi ning omandada raamatukoguhoidja kutse nominaalse õppeaja jooksul.
Epp Hannus selgitas kolmanda punkti kohta, et teatud juhtudel saab kutse omandada ka kõrghariduseta.

2. Eelnõus teha järgmised muudatused:
2.1. Muuta eelnõu § 18 lõige 7 ja sõnastada järgmiselt:
„(7) Lugeja andmete õigsust võib kontrollida kord aastas rahvaraamatukogu külastusel.”.
2.2. Muuta eelnõu § 29 punktis 14 esitatud Eesti Rahvusraamatukogu seaduse § 7 lõiget 4^1 ja sõnastada järgmiselt:
”(4^1) Lugeja andmete õigsust võib kontrollida kord aastas Rahvusraamatukogu külastusel.“.

Carina Rikart selgitas, et komisjon kiitis eelmisel arutelul heaks muudatuse, mille kohaselt võib rahvaraamatukogu lugeja andmete õigsust kontrollida kord aastas raamatukogu külastusel. Muudatusettepaneku punktiga 2.2 nähakse sama võimalus ette ka Eesti Rahvusraamatukogu seaduses, et mõlemas seaduses oleks andmete kontrollimine sätestatud raamatukogu õigusena, mitte kohustusena.

Liina Kersna L. Kersna lisas, et eelnõu teine lugemine on kavandatud kolmapäevaks, 11. novembriks.

3. Eesti Teaduste Akadeemia ettepanek Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmiseks

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis ettepaneku tutvustamiseks sõna Eesti Teaduste Akadeemia (akadeemia) presidendile.

Mart Saarma tutvustas akadeemia ettepanekuid Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmiseks.

Akadeemia on seni keskendunud peamiselt alusuuringute toetamisele ja arendamisele ning Eesti teadus on selles osas jõudnud rahvusvaheliselt väga heale tasemele. Rohkem tähelepanu vajab aga teadus- ja arendustegevuse rakendamise ettevõtluses, kus Eesti tulemused ja teadmuspõhise ettevõtluse panus majandusse jäävad Skandinaavia riikidega võrreldes tagasihoidlikuks. Soome, Rootsi ja Taani tehnika- ja teaduste akadeemiate eeskujul soovitakse laiendada akadeemikute valimise aluseid nii, et liikmeks oleks võimalik valida ka silmapaistvaid tehnoloogialoojaid ja innovatsiooni edendajaid. Need võivad olla inimesed, kelle panus tehnoloogia või teadmuspõhise ettevõtluse arengusse on väga suur, kuid kes tavapäraste teaduse mõõdikute, eelkõige teaduspublikatsioonide põhjal akadeemikuks ei kvalifitseeruks. Valikul võiks arvestada patente, litsentse, loodud ja kasutusele võetud tehnoloogiaid ning kõrgtehnoloogiliste ettevõtete rajamist. Eesmärk ei ole valida akadeemikuks lihtsalt edukaid ettevõtjaid, vaid inimesi, kellel on sisuline panus tehnoloogia ja innovatsiooni loomisesse.
M. Saarma meenutas võrdlusena akadeemia varasemat laienemist kirjanduse ja kunstide valdkonda. Pärast Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmist valiti 2010. aastal esimese kirjanduse ja kunstide valdkonna esindajana akadeemikuks Arvo Pärt. Hiljem on valitud teisigi selle valdkonna esindajaid ning M. Saarma hinnangul on see akadeemiat rikastanud ja selle mainet tugevdanud, ilma et teaduse roll akadeemias oleks vähenenud.
Lisaks soovitakse laiendada välisliikmete valimise aluseid. Praegu saab välisliikmeid valida üksnes väljapaistvate teadlaste seast, kuid edaspidi võiksid nende valimise alused olla kooskõlas akadeemikute valimise laiendatud alustega ning võimaldada välisliikmeks valida ka väljapaistvaid tehnoloogialoojaid ja innovatsiooni edendajaid. M. Saama meenutas, et seaduse järgi võib välisliikmeid olla 1/3. Akadeemias on hetkel 77 liiget, kellest 5 on kirjandus- ja kunstivaldkonna esindajad ning 22 välisliikmed.
M. Saarma lisas, et muudatused on eestseisuses põhjalikult läbi arutatud, samuti on olnud arutellu kaasatud kõik akadeemikud.
Marek Tamm kinnitas, et algatusel on akadeemias laiapõhjaline toetus, millele eeldatakse ka üldkogu toetust. Muudatuste põhisisu on avada liikmeskond tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonnale ning tagada akadeemikute ja välisliikmete valimise aluste sümmeetria.
Mart Saarma täiendas, et ettepanekuga ei taotleta lisaraha ega seaduses sätestatud liikmete arvu muutmist. President lisas, et uute valdkondade esindajad aitaksid muuta rakendusteadusi puudutavad arutelud ja ettepanekud asjatundlikumaks. Liikmete valimisel kavandatakse järkjärgulist lähenemist, mitte kiiret ulatuslikku laienemist.
President põhjendas ka akadeemikutasu maksmist, märkides, et akadeemikud saavad kuus kätte 250 eurot. Pensionieas liikmetele on see oluline tugi erialase kirjanduse ja tarkvaralitsentside kulude katmisel. Tasu on põhjendatud ka töötavatele liikmetele, sest see võimaldab neilt oodata panust akadeemia ülesannete täitmisse.

Tõnis Lukas küsis, kas uute valdkondade ja nooremate esindajate valimine piiratud liikmearvu sees vähendaks teiste teadusvaldkondade võimalusi. T. Lukas palus selgitada ka välisliikmete valikupoliitikat ja ühe kolmandiku piirangu järgimist liikmete arvu muutumisel.
Mart Saarma vastas, et välisliikmete kandidaadid esitavad akadeemia osakonnad ning arvestatakse nii rahvusvahelisi saavutusi kui ka panust Eesti teadusesse või kultuuri. Viimane valimine toimus sel aastal, kuid enne seda oli valimine umbes viis aastat tagasi. Viimaste välisliikmete valikul peeti oluliseks suurendada välisliikmeskonna mitmekesisust, sealhulgas naiste esindatust. Samuti sooviti tugevdada koostööd Balti riikide teadusakadeemiatega, sest seniste välisliikmete hulgas ei olnud Balti akadeemiate esindajaid. Lisaks peeti oluliseks rahvuskultuuri ja eesti ning soome-ugri keelte uurimisega seotud pädevuse tugevdamist.**Marek Tamm** lisas, et eestseisus jälgib akadeemikute ja välisliikmete vakantseid kohti ning arvestab valimiste kavandamisel seadusest tulenevate piirarvudega.

Mart Saarma pöördus tagasi T. Lukase küsimuse juurde, kas tehnoloogia ja innovatsiooni esindajate kaasamine võiks piirata võimalusi valida akadeemiasse väljapaistvaid teadlasi teistest valdkondadest. Presidendi hinnangul on näiteks Eestis tegutsevate väljapaistvate loodusteadlaste seas vaid üksikud tugevad kandidaadid, keda seni ei ole veel akadeemikuks valitud.
Marek Tamm lisas, et andekate inimeste toetamine ja välismaal tegutsevate teadlaste tagasitoomine on oluline. Viimaste aastate jooksul on vakantseid kohti olnud rohkem kui täidetud kohti, mistõttu leidub ruumi ka mitteteadlastest liikmete valimiseks.
Mart Saarma lisas, et liikmeskonda on laiendatud mõõdukalt ja vabu kohti jääb ka pärast detsembriks kavandatud akadeemia liikmete valimisi.

Madis Kallas küsis, mida on mõeldud eelnõu kavandis innovatsiooni all ning kuidas seda laia tähendusega mõistet tõlgendada.
Mart Saarma viitas teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduses (TAIKS) toodud mõistele ning selgitas, et innovatsiooni all peetakse silmas eelkõige teadustulemuste rakendamist praktikas ning see hõlmab lisaks loodus- ja tehnikateadustele üha enam ka sotsiaal- ja humanitaarteadusi. Innovatsioon võib seisneda nii olemasolevate teadustulemuste rakendamises kui ka uute tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtus. Ta tõi näidetena elektroonilise allkirjastamise, elektroonilise valimise ja geenitehnoloogia meetodite rakendamise. Innovatsioon võib seega põhineda nii fundamentaalteaduste, rakendusteaduste kui ka sotsiaal- ja humanitaarteaduste tulemustel.
Liina Kersna sõnas, et innovatsiooni mõistet arutati pikalt TAIKS-i eelnõu menetlemisel ning seaduses sisaldub vastav määratlus.
Margit Sutrop selgitas, et TAIKS-i koostamisel arutati põhjalikult innovatsiooni mõiste ulatust, sealhulgas selle kohaldamist humanitaar- ja sotsiaalteadustes. Innovatsiooni käsitletakse laialt ning see võib hõlmata nii tooteid, teenuseid kui ka protsesse. Innovatsiooni eesmärk on toetada majanduse arengut ja ühiskonna heaolu kasvu, kusjuures heaolu hõlmab lisaks majanduslikule heaolule ka laiemat, sealhulgas vaimset heaolu.
Mart Saarma lisas, et mõiste tõlgenduse kohta esitasid küsimusi ka akadeemikud. President rõhutas, et akadeemia liikmekohad kuulutavad välja akadeemia osakonnad ja eestseisus ning liikmed valib akadeemia ise. Seega jääb akadeemiale võimalus ja vastutus tagada, et valituks osutuvad kõrgetele teaduslikele ja akadeemilistele nõuetele vastavad kandidaadid.
Helle-Moonika Helme arvamuse kohaselt peab akadeemia arvestama ka sellega, et innovatsioonilised lahendused, sealhulgas elektrooniline allkirjastamine ja valimine, vajavad tehnoloogia kiire arengu ja muutuvate julgeolekuriskide tõttu pidevat kriitilist hindamist.
H.-M. Helme küsis, kas välisliikmete ühe kolmandiku piirang kehtib akadeemia liikmeskonna kohta tervikuna või iga valdkonna kohta eraldi. Samuti soovis ta teada, kas kirjanduse, kunsti, tehnoloogia või innovatsiooni valdkonna välisliikme valimisel tuleb lubatud osakaalu säilitamiseks valida samast valdkonnast juurde ka Eesti akadeemikuid.
Mart Saarma vastas, et kuigi teadusasutused on oma olemuselt järjepidevad, on akadeemia võimeline uuenema ning teaduse ja ühiskonna arenguga kohanema. Selle näiteks tõi M. Saarma tehisintellekti valdkonna varajase esiletõstmise uurijaprofessuuri loomise ja vastava valdkonna akadeemiku valimise kaudu. Akadeemia liikmeskonna regulaarne uuenemine võimaldab ajakohastada ka akadeemia pädevust ja seisukohti vastavalt teaduse arengule. Välisliikmete valimise ja liikmeskonna proportsioonide kohta selgitas M. Saarma, et nende tasakaalu eest vastutavad akadeemia osakonnad, kes peavad kandidaatide esitamisel ja valikute tegemisel jälgima eri valdkondade asjakohast esindatust.
Liina Kersna tegi ettepaneku algatada Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmise eelnõu. L. Kersna lisas, et komisjon vaatab eelnõu menetlusdokumendid üle järgmisel nädalal ning teeb ka vastavad menetlusotsused.

OTSUSTATI:
3.1. Algatada Eesti Teaduste Akadeemia seaduse muutmise seaduse eelnõu (konsensus: Vadim

Belobrovtsev, Helle-Moonika Helme, Madis Kallas, Signe Kivi, Tõnis Lukas, Margit Sutrop, Kadri Tali, Helle-Moonika Helme)

4. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusele, millega pikendatakse liidu meedet „Euroopa kultuuripealinnad“ aastateks 2034-2047 ja tunnistatakse kehtetuks otsus nr 445/2014/EL – COM(2026) 455

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis Eesti seisukohtade tutvustamiseks sõna Kultuuriministeeriumi esindajale.

Kadri Jauram tutvustas Eesti seisukohti Euroopa kultuuripealinnade meetme uuendamise kohta ning lisas, et varasema konsultatsiooni käigus esitatud Eesti seisukohad on jätkuvalt asjakohased.
K. Jauram tõi esile kolm peamist kavandatavat muudatust. Esiteks võimaldatakse ametlikult lisaks üksikutele linnadele kandideerida linnade rühmadel, sealhulgas piiriülestel linnade rühmadel, kus taotluse esitab üks nö vedajalinn. Teiseks muutub Euroopa mõõde kõiki valikukriteeriume läbivaks põhimõtteks, mis hõlmab nii piiriülest koostööd kui ka kohalike kogukondade ajaloo, väärtuste ja traditsioonide asetumist laiemasse Euroopa konteksti. Kolmandaks makstakse Melina Mercouri auhind välja kahes osas: esimene osa tiitliaasta märtsiks ja teine, väiksem osa, 24 kuu jooksul pärast tiitliaastat. Teise makse eesmärk on toetada algatuste, koostöösuhete ja võrgustike jätkumist ning püsivat mõju piirkonna kultuuri- ja elukeskkonnale.
Eesti peab oluliseks, et ka väiksematel linnadel oleks võimalik meetmes osaleda ning kandideerimistingimused oleksid neile jõukohased. Samuti tuleb vältida ülemäärast ja dubleerivat aruandlust. Eesti Linnade ja Valdade Liidu, suuremate linnade ning Tartu 2024 esindajatega peetud konsultatsioonide tagasiside oli üldiselt positiivne, eelkõige toetati tiitliaastale järgnevate tegevuste jätkamist.
K. Jauram käsitles ka järgmise konkursi ettevalmistamist ning märkis, et Euroopa Komisjon on lubanud linnade toetamiseks täpseid juhiseid. Eesti linn saab kultuuripealinnaks järgmine kord 2038. aastal, konkurssi tuleks alustada hiljemalt 2032. aastal. Ta rõhutas, et kõnealuste seisukohtadega ei valita Eesti järgmist Euroopa kultuuripealinna ega otsustata riigi kaasrahastuse suurust tulevase kultuuripealinna programmile.

Tõnis Lukas küsis, kuidas sobitub linnade piiriülene ühiskandideerimine riikide järjekorraga. Kas see võimalus hõlmab üksnes piiril asuvaid linnu või võivad koos kandideerida ka kaugemal asuvad sõpruslinnad.
Kadri Jauram vastas, et ka linnade rühma puhul lähtutakse kalendri järgi kandideerimisõigust omavast riigist ning põhitaotlejaks oleks selle riigi linn. K. Jauram selgitas Valga ja Valka näitel, et Eesti kandideerimiskorral oleks põhitaotleja Valga ning Valka oleks kaasatud partner.

Tõnis Lukas palus täpsustada, kas partneriks võib valida ka riigi sisemuses asuva või kaugema sõpruslinna, mitte üksnes naaberlinna teisel pool piiri.
Kadri Jauram vastas, et komisjoni ettepanek jättis selle võimaluse avatuks.

Kadri Tali toetas Eesti osalemist kultuuripealinnade meetmes, kuid küsis programmi pikaajalise lisandväärtuse kohta. K. Tali viitas Tallinna ja Tartu kogemusele, et suurte sündmuste ja festivalide kõrval tuleks seada suurem ambitsioon, et tiitliaastast jääks linnale ja riigile püsiv tulemus, mitte üksnes ajapikku hääbuv mälestus.
Kadri Jauram vastas, et pikaajalise mõju nõue sisaldus senises ja sisaldub ka kavandatavas korras. Kandideerimise eelduseks on linna või linnade või ka kogu piirkonna, kui see

otsustatakse kaasata, kultuuristrateegia, mis sõnastab kultuuri rolli ja soovitavad muutused selles linnas või piirkonnas. Tallinna valik toimus varasema korra järgi, Tartu puhul kuulus pikaajalise mõju läbimõtlemine juba kandideerimise tingimustesse. Ambitsioon sõltub siiski linna ja piirkonna plaanidest.
Liina Kersna märkis, et linnade ühiskandideerimine võiks suurendada kultuuripealinna programmi lisandväärtust, tuues rohkem sisse väliskogemust.
Kadri Tali avaldas arvamust, et lisaks linna enda soovidele, vajaks sõnastamist ka riigi strateegiline eesmärk, mida soovitakse järgmise kultuuripealinna kaudu Eesti jaoks saavutada.
Kadri Jauram vastas, et peagi algavas „Kultuur 2040“ protsessis oleks võimalik kaaluda kultuuripealinna teema eraldi käsitlemist.

Liina Kersna tegi ettepaneku edastada Euroopa Liidu asjade komisjonile kultuurikomisjoni seisukoht, et seisukohtade andmise protsessis tuleb selgelt sõnastada Eesti kultuuri strateegiline vaade. Ta tõi positiivse näitena esile Tartu kultuuripealinna programmi regionaalse mõõtme, mille raames kaasati Lõuna-Eesti ning kujundati ühine kultuuriruum.

Helle-Moonika Helme toetas Eesti kultuuriprioriteetide selget sõnastamist ning rõhutas vajadust lähtuda kultuuripealinna programmi kavandamisel eeskätt Eesti jaoks olulistest eesmärkidest, tugevdada rahvuskultuuri ja tuua esile Eesti eripära. Ta ei vaidlustanud koostöövõimalust, kuid väljendas muret, et välispartneritega ühiskandideerimine võib vähendada Eesti kultuuri nähtavust ja võimalust oma eesmärke esile tuua.
Kadri Jauram vastas, et koostöö on võimalus, mitte kohustus. Meetme eesmärk on mõtestada kohalikku kultuuri laiemas Euroopa ajaloo ja väärtuste kontekstis. Kaugema partneriga koostööd sooviv linn peab põhjendama selle loogikat ja lisandväärtust.
Liina Kersna sõnas, et valikud ja toetuse taotlemise plaani koostavad osalejad ise ning kedagi ei kohustata valima kindlat koostöömudelit.

Kadri Tali nõustus Eesti kultuuri hoidmise olulisusega, kuid leidis, et rahvusvaheline koostöö ja konkurents võiksid kasvatada ambitsiooni ning aidata luua tugevama ja püsivama tulemuse. Ta toetas võimaluse andmist teha programmi koos välispartneriga.

Liina Kersna tegi ettepaneku toetada Vabariigi Valitsuse seisukohti, rõhutades, et seisukohad peaksid järgima Eesti pikaaegset kultuuristrateegiat ning seadma eesmärgiks Eesti kultuuri tugevdamise.

Otsustati:
4.1. Toetada Vabariigi Valitsuse seisukohti, rõhutades, et seisukohad peaksid järgima Eesti pikaaegset kultuuristrateegiat ning seadma eesmärgiks Eesti kultuuri tugevdamise (konsensus: Liina Kersna, Signe Kivi, Margit Sutrop, Madis Kallas, Vadim Belobrovtsev, Tõnis Lukas, Kadri Tali, Helle-Moonika Helme).

5. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsus „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele töötada välja ühtsed seadusandlikud piirangud nutiseadmete kasutamise kohta koolides" (965 OE) esimese lugemise ettevalmistamine

Liina Kersna avas päevakorrapunkti arutelu ning andis eelnõu tutvustamiseks sõna esitajate esindajale.
Madis Kallas tutvustas eelnõu, mille eesmärk on teha valitsusele ettepanek töötada välja ühtsed seadusandlikud piirangud nutiseadmete kasutamise kohta koolides. Ligikaudu neli viiendikku koolidest on juba piiranguid kehtestanud, kuid erinevad nende ulatus ja rakendamine. Eelnõu esitajad soovivad toetada koolijuhte ja õpetajaid ühtsete seadusandlike reeglitega.

M. Kallas põhjendas algatust sotsiaalmeedia sõltuvust tekitavate algoritmide ning laste heaolu ja vaimse tervisega seotud muredega. Ta viitas 2024. aasta lõpus esitatud psühholoogide, teadlaste ja pedagoogide avalikule pöördumisele ning vastavatele uuringutele, mille järgi veedavad noored üle poole nutiseadmes oldud ajast sotsiaalmeedias. Kuna lapsi ei ole võimalik kõigi ööpäevaste mõjude eest kaitsta, tuleks eelnõu esitajate hinnangul tagada kaitse vähemalt koolipäeva jooksul.

Andra Siibak tutvustas Riigikantselei juurde moodustatud noorte sotsiaalmeedia mõjude ja vaimse tervise nõukoja tööd (lisa 1) ning andis ülevaate teiste riikide praktikast laste sotsiaalmeediakasutuse reguleerimisel, avaliku arvamuse küsitluse tulemustest, koolide sisekorraeeskirjade analüüsist tehisintellekti ja nutitelefonide kasutamise kohta ning noorte kaasamisest ja kogemuslugude kogumisest. Nõukoda alustas tegevust augusti lõpus ning sinna kuulub 11 liiget.
Nõukoda on analüüsinud 54 riigi praktikat noorte sotsiaalmeedia kasutamise reguleerimisel. Analüüsi põhjal eristuvad kolm omavahel seotud lähenemist: vanusepõhised ligipääsupiirangud, platvormidele täiendavate kaitsekohustuste seadmine ning vanusest või riskitasemest sõltuv diferentseeritud regulatsioon. Riigiti kasutatakse erinevaid lahendusi ning sageli kombineeritakse noortele seatavaid piiranguid platvormide disaini ja tegevust puudutavate nõuetega. Nõukoda on andnud sisendi ka Eesti seisukohtade kujundamisse ning soovitanud pöörata tähelepanu muu hulgas platvormide disaini ja sõltuvust soodustavate lahenduste muutmisele.
Koostöös Riigikantseleiga korraldatud avaliku arvamuse uuringus osales 1279 inimest. Tulemused näitasid toetust meetmetele, mis vähendaksid digikeskkondade võimalikku kahjulikku mõju noortele. Eelkõige toetati suhtlemis- ja enesejuhtimisoskuste ning digipädevuste õpetamist, vaimse tervise spetsialistide paremat kättesaadavust ja lapsevanemate pädevuste suurendamist. Samas jagunesid arvamused erinevalt selles osas, mil määral peaks piiranguid kehtestama riik ning mil määral peaksid otsused jääma perekondadele. Alla 13-aastaste sotsiaalmeediale ligipääsu täielikku keelamist toetas 74% vastanutest ning koolides nutiseadmete kasutamise keelamist 56% vastanutest.
Samuti analüüsiti 475 Eesti kooli sisekorraeeskirju. Tehisintellekti kasutamist oli neis käsitletud vähestes koolides, mistõttu on näha selles valdkonnas vajadust ühtsemate põhimõtete järele. Nutitelefonide kasutamist oli seevastu reguleerinud valdav osa analüüsitud koolidest. Arvestades koolides juba kujunenud erinevaid kokkuleppeid, ei nähtud analüüsi põhjal selget vajadust täiendava üleriigilise regulatsiooni järele.
Noorte endi seisukohtade väljaselgitamiseks korraldati kõigis maakondades 100 töötuba, milles osales üle 1550 lapse ja noore. Töötubades käsitleti sotsiaalmeedia kasutamise võimalikke piiranguid ning koguti osalejate positiivseid ja negatiivseid veebikogemusi. Positiivsete külgedena nimetati muu hulgas meelelahutust, suhtlemist, info hankimist ja õppimist, negatiivsete kogemustena pettusi, häkkimist, kiusamist, sobimatut veebisuhtlust ning sotsiaalmeedia ja nutiseadmete liigkasutust.
Lisaks kogutakse veebikeskkonna kaudu laste, lapsevanemate, õpetajate ja teiste osapoolte isiklikke kogemusi.
A. Siibak lisas, et nõukoja raport koostatakse teaduskirjanduse, rahvusvaheliste praktikate, avaliku arvamuse uuringu ning laste ja noorte kaasamisel kogutud empiirilise materjali põhjal. Raporti esitlus toimub 10. detsembril.
Liina Kersna palus Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajal tutvustada ministeeriumi soovitusi nutiseadmete kasutamise reguleerimiseks koolides.
Ott Oja selgitas, et koolide terviseriskide maandamise määrus näeb ette nutiseadmete kasutamise põhimõtete kokkuleppimise koolikogukonnaga. Peaaegu kõik koolid on reeglid kehtestanud. Oluline on, et kokkulepped sünniksid kohalikul tasandil, kaasates õpilasi, lapsevanemaid ja koolipersonali. See suurendab reeglite rakendatavust ja kogukonna toetust ning võimaldab mõjutada noorte nutiseadmete kasutamist ka väljaspool koolipäeva.
O. Oja lisas, et üleriigilise lausalise keelu jõustamise koormus langeks koolipersonalile ja

õpetajatele. Kohalikult kokkulepitud reeglid võimaldavad arvestada nende rakendatavuse ja vajalike eranditega, sealhulgas õpilaste tervisest tulenevate vajadustega. Ministeerium eelistab koolide autonoomiat ja koostööd, ega pea riiklikku lisaregulatsiooni praegu kõige mõistlikumaks lähenemiseks.
Liina Kersna küsis, kas koolidele on sõnastatud soovitused reeglite kehtestamiseks.
Merili Murakas vastas, et haridusasutuste toetamiseks on koostöös Tervise Arengu Instituudiga koostatud laiem juhend ning koostöös Eesti Haridustehnoloogide Liiduga praktiline juhend haridusasutustes isiklike nutiseadmete kasutamise kokkulepete kehtestamiseks. Koolid kasutavad juhendit oma reeglite koostamisel.

Kadri Tali küsis, kas on põhjendatud anda valitsusele otsuse eelnõuga uus ülesanne, kui koolidel on juba kohustus reguleerida nutiseadmete kasutamist. Tema hinnangul tuleks esmalt hinnata kehtiva korralduse toimimist ning keskenduda sisulistele lahendustele, mitte taotleda dubleerivate algatustega poliitilist nähtavust.
Madis Kallas selgitas, et eelnõu esitati juba 17. juunil, enne nõukoja kokkukutsumist. Algatuse eesmärk on olnud tõstatada arutelu nutiseadmete kasutamise ja sellega seotud probleemide üle koolides. M. Kallas lisas, et kui 10. detsembril esitletav raport sisaldab koolidele vajalikke juhiseid õpilaste ja koolipersonali kaitsmiseks, võiks eelnõu eesmärgi lugeda sisuliselt täidetuks ning selle edasine menetlemine praegusel kujul ei pruugi olla vajalik.
Liina Kersna juhtis tähelepanu, et Haridus- ja Teadusministeerium on koostöös Tervise Arengu Instituudiga koostatud juhised juba koolidele edastatud. Lisaks, Riigikogu poolt võeti 18. veebruaril käesoleval aastal vastu sotsiaaldemokraatide ettepanek, töötada välja meetmed laste sotsiaalmeediakasutusest tulenevate vaimse tervise probleemide leevendamiseks. Selle otsuse tulemusel kutsus peaminister kokku noorte sotsiaalmeedia mõjude ja vaimse tervise nõukoja.
Madis Kallas tunnustas nõukoja moodustamist ja selle tööd ning leidis, et käimasoleva töö tõttu ei pruugi eelnõu menetlemine täiskogus praegusel kujul olla vajalik. M. Kallas lisas, et hoolimata varasemast teavitustööst püsivad laste sotsiaalmeediakasutusega seotud probleemid.
M. Kallas küsis, kas raport käsitleb eraldi ka koolide vajadusi. Lisaks, millist tagasisidet on koolid andnud, millised murekohad on esile kerkinud ning kuidas käsitletakse lapsevanemate nõutavaid erandeid.
Andra Siibak vastas, et raportis on kavas anda soovitusi koolidele, lapsevanematele, vaimse tervise nõustajatele ja noorsootöötajatele. Kindlasti käsitleb raport tehisintellekti kasutamise ühtseid koolisiseseid reegleid, mille järele on vajadust väljendanud nii õpilased kui ka õpetajad. Nutiseadmete kasutamise kohta täiendavate soovituste esitamine on veel lahtine. A. Siibak soovitas kaaluda Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tervise Arengu Instituudi koostatud soovituste rakendamist neis 40 koolis, kus analüüsi tegemise ajaks ei olnud nutiseadmete kasutamise reegleid kehtestatud.
Helle-Moonika Helme sõnas, et opositsiooni algatuste esitamist ei tuleks käsitleda poliitilise nähtavuse tõstmisena, sest ettepanekute tegemine kuulub opositsiooni töö hulka.
H.-M. Helme küsis, kas nõukoda on käsitlenud ka laste ligipääsu piiramist pornograafilistele veebilehtedele.
Andra Siibak vastas, et nõukoda ei ole otseselt pornograafilisi veebilehti eraldi käsitlenud. Küll on võimalik anda soovitusi sotsiaalmeedias jagatavate, sealhulgas tehisintellektiga loodud seksualiseeritud kujutiste kohta.

Margit Sutrop tunnustas nõukoja senist tööd ning pidas oluliseks, et noorte digikeskkondade kasutamist käsitletakse tasakaalustatult, analüüsides lisaks riskidele ja negatiivsetele kogemustele ka sotsiaalmeedia, nutiseadmete ja tehisintellekti positiivseid mõjusid. M. Sutrop küsis, kas rahvusvaheliste praktikatega võrreldes võiks Eesti lähenemise eesmärk olla piirangute kõrval senisest enam tasakaalu leidmine digikeskkondade positiivsete võimaluste ja

võimalike kahjude vahel. Lisaks soovis M. Sutrop teada, mil määral on noorte kirjeldatud negatiivsed kogemused otseselt seotud nutiseadmete ja sotsiaalmeediaga ning mil määral peegeldavad need laiemaid ühiskondlikke probleeme, nagu võõrandumine, väärtuskasvatuse puudujäägid või inimestevaheliste suhete nõrgenemine, mida kasutuse piiramine üksi ei lahendaks.
Andra Siibak vastas, et positiivsete ja negatiivsete kogemuste kõrvutamine oli teadlik, sest positiivsele ei olnud teistes riikides piisavalt tähelepanu pööratud. Ta viitas ka teadlaste kriitikale, et piiranguid kehtestatakse enne, kui nende sihtrühmade, eelkõige laste ja noorte endi kogemusi ja vajadusi on piisavalt uuritud. Seetõttu on nõukoja töös pööratud erilist tähelepanu noorte ulatuslikule kaasamisele ning sellele, et nende seisukohad kajastuksid ka raportis ja soovitustes. A. Siibak pidas kaasamise ulatust teiste riikidega võrreldes märkimisväärseks. Raporti tulemusi tutvustataks ka noortele ning jaanuaris korraldataks osalenutele tänuüritus.

Signe Kivi tegi eelnõu esitajatele ettepaneku kaaluda algatuse tagasivõtmist, kui see on menetluslikult võimalik. Valmivat põhjalikku materjali saaks hiljem kõigi osapooltega täiskogus arutada, kuna teema on oluline.
Liina Kersna sõnas, et M. Kallas oli seda võimalust juba pakkunud ning lisas, et Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on eelnõu esitajal õigus tema poolt esitatud eelnõu mis tahes ajal tagasi võtta.
Madis Kallas vastas, et tal puuduvad praegu volitused fraktsiooni nimel eelnõu tagasi võtta, kuid ta teeb fraktsioonile ettepaneku eelnõu tagasi võtta ja esitada komisjonile vastav kiri.

Liina Kersna tänas osalejaid arutelu eest ning tegi ettepaneku arutada valminud raportit ka kultuurikomisjonis.

6. Info ja muud küsimused

6.1 Kutse Muinsuskaitse Nõukogu valdkonna visiooni tutvustusele ja arutelule teisipäeval, 10. novembril kell 13.00-14.00 Komandandi majja (Toompea 1).

6.2 Euroopa Parlamendis Brüsselis toimub 10. detsembril 2026 kell 9.00–10.30 koostöös Euroopa Parlamendi õiguskomisjoniga parlamentidevaheline komisjonide kohtumine teemal „Tehisintellekti loodud kunst ja autoriõigus: ELi ja liikmesriikide käsitluste ühtlustamise suunas kunstnike kaitsel“.

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Kersna
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Helena Pihlakas
protokollija